

תלמוד

דינים בהעמקה ויסודות תורה שבעל פה

הוראות

- א. משך הבחינה: שעה וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון	–	יסודות תורה שבעל פה, הלכות תפילין, הלכות שבת	–	(10x3)	–	30 נקודות
פרק שני	–	"במעגלי ההלכה"	{			
אז:						
פרק שלישי	–	"משנה ברורה"				
				(14x5)	–	70 נקודות
					–	100 נקודות
				סך הכול	–	
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראות מיוחדות: אין.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – יסודות תורה שבעל פה, הלכות תפילין, הלכות שבת

(30 נקודות)

ענו על שלוש מן השאלות 1-6 (לכל שאלה – 10 נקודות).

1. יסודות תורה שבעל פה

- א. מדוע תיקנו אנשי כנסת הגדולה נוסח תפילה אחיד לכל ישראל? (2 נקודות)
- ב. (1) מתי פעלו הגאונים, ומי כונה בתואר "גאון" בתקופת הגאונים?
(2) ציינו חיבור אחד מתקופת הגאונים, וכתבו מהו התוכן של חיבור זה.
(5 נקודות)
- ג. מדוע התורה שבעל פה לא ניתנה בכתב? כתבו סיבה אחת. (3 נקודות)

2. הלכות תפילין – סימן כ"ה

- א. (1) על פי השולחן ערוך, באיזה שלב בתפילת שחרית נהג הרא"ש להניח תפילין?
(2) מהו הטעם למנהג זה של הרא"ש?
(4 נקודות)
- ב. על פי השולחן ערוך, כתבו כוונה אחת שצריך לכוון בעת הנחת תפילין. (3 נקודות)
- ג. "אם פגע בשל ראש תחילה, צריך להעביר על אותה המצווה ויניח של יד תחילה ואחר כך של ראש" (שולחן ערוך).
מהו הטעם להלכה זו? (3 נקודות)

3. הלכות תפילין – סימן כ"ו

- א. "אם אין לו אלא תפילה אחת מניח אותה שיש לו ומברך עליה" (שולחן ערוך).
מהו הנימוק של השולחן ערוך לדין זה? (3 נקודות)
- ב. אדם שמניח תפילין של ראש בלבד – מה עליו לברך? כתבו שתי דעות. (4 נקודות)
- ג. אדם הניח תפילין, ובעודן עליו נזכר שלא בירך עליהן – כיצד עליו לנהוג? (3 נקודות)

4. הלכות תפילין – סימן כ"ז

- א. (1) מהו האורח המינימלי של רצועת תפילין של יד?
(2) עד אילו איברים בגופו של המתפלל צריכות להגיע רצועות תפילין של ראש? כתבו שתי דעות.
(6 נקודות)
- ב. (1) מהו הרוחב המינימלי של רצועות התפילין?
(2) כיצד ינהג אדם שרוחב רצועות התפילין שלו קטן מן השיעור המינימלי?
(4 נקודות)

5. הלכות שבת

- א. (1) מדוע נשים חייבות במצוות עשה הנוגעות לשבת אף שאלו מצוות שהזמן גרמן?
 (2) ציינו שתי מצוות עשה מדרבנן הנוגעות לשבת.
 (4 נקודות)
- ב. (1) הסבירו מהו "אב מלאכה".
 (2) על פי תשובתכם בתת־סעיף ב(1), הסבירו מדוע המלאכות "מבריק" ו"מרכיב" הן אבות מלאכות.
 (6 נקודות)

6. הלכות שבת

- א. אדם שבשבת הניח בשינוי סיר על האש כדי שיתבשל – האם הנחתו בשינוי תיחשב למלאכה שלא כדרכה, ולכן יהיה פטור מן התורה? נמקו את תשובתכם. (4 נקודות)
- ב. כתבו דוגמה למלאכה שמותר לכתחילה לעשותה בשבת בשינוי גדול. (2 נקודות)
- ג. מה הם שני התנאים שחייבים להתקיים כדי להתיר גרירה של מיטה, כיסא ושולחן על גבי קרקע בשבת? (4 נקודות)

בחרו בפרק שני או בפרק שלישי, על פי התכנים שלמדתם.

פרק שני – "במעגלי ההלכה" (70 נקודות)

אם בחרתם בפרק זה, ענו על חמש מן השאלות 7–14 (לכל שאלה – 14 נקודות).

7. תפילה בציבור

א. (1) מהו המרחק המרבי שאדם צריך ללכת כדי להתפלל בציבור? בתשובתכם הבחינו בין שתי אפשרויות.

(2) כתבו שתי מעלות של תפילה בציבור שאינן בתפילת יחיד.

(7 נקודות)

ב. (1) אדם שמכוון את ליבו בתפילת יחיד יותר מבתפילה בציבור – מה עליו לעשות? בתשובתכם הבחינו בין שני מצבים.

(2) מדוע אדם רשאי להתנדב לשירות ביחידה מובחרת אף שאין אפשרות להתפלל בציבור ביחידה זו?

(7 נקודות)

8. לשון הרע

א. במדרש מסופר על רבי ינאי שהתפעל מרוכל.

(1) על פי הרב אשר וייס, מהי התמיהה על מדרש זה, ומדוע התפעל רבי ינאי מרוכל זה?

(2) על פי הרב אשר וייס, יש הנחה רווחת המקשה על אנשים להימנע מלדבר לשון הרע.

כתבו מהי הנחה זו, והסבירו כיצד מעשיו של הרוכל שוללים הנחה זו.

(8 נקודות)

ב. כתבו דוגמה אחת למקרה שחובה לספר בו לשון הרע, וכתבו שני תנאים הנדרשים בעת מילוי חובה זו. (6 נקודות)

9. העוני והעני

א. (1) "מכור עצמך לעבודה זרה ואל תצטרך לבריות" (תלמוד ירושלמי, ברכות, פרק ט', הלכה ב').

כתבו שני פירושים אפשריים לאמירה זו, וציינו מהו הפירוש הנכון.

(2) "תנא דבי אליהו: אף על פי שאמר רבי עקיבא עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, אבל עושה הוא דבר מועט

בתוך ביתו" (פסחים, קיב, ע"א).

כיצד אדם עושה שבתו חול, ומהו הערך שאפשר ללמוד מאמרה זו שבגמרא בנוגע לכבוד השבת?

(9 נקודות)

ב. בנוגע למתן צדקה לעניים מסוג מסוים, כתב הרב אפרים לונטשיץ ("כלי יקר"): "דבר זה לא ציווה ה'".

לאיזה סוג עניים מכוונים דברי ה"כלי יקר", ומדוע מתן צדקה לעניים מסוג זה הוא דבר ש"לא ציווה ה'"? (5 נקודות)

10. מצוות יישוב ארץ-ישראל

- א. (1) בעלי התוספות קבעו שהדין "הכול מעלין לארץ-ישראל" אינו נוהג "בזמן הזה" משום סכנת דרכים. הרב יונה לנסדופר ("מעיל צדקה") כתב שאי אפשר לקבל את דברי בעלי התוספות באופן גורף, אלא הדבר "משתנה לפי הזמן".
- על פי ה"מעיל צדקה", על פי מה קובעים אם סכנת הדרכים מבטלת את הדין "הכול מעלין לארץ-ישראל"?
- (2) על פי ה"מעיל צדקה", באיזה מקרה אין חיוב לעלות לארץ-ישראל, ומדוע? (8 נקודות)
- ב. הרב אליעזר וולדינברג (שו"ת ציץ אליעזר) כתב בנוגע למצוות העלייה לארץ-ישראל: "עם קום המדינה גדלה חובת העלייה משתי בחינות נוספות".
- מה הן שתי הבחינות הנוספות? (6 נקודות)

11. תקנת יום העצמאות

- א. (1) על פי הגמרא, מי הם שתיקנו לומר הלל לאחר שנגאלים מצרה?
- (2) לפי הרב עובדיה יוסף, מדוע אין לומר הלל בברכה ביום העצמאות? כתבו שני נימוקים. (5 נקודות)
- ב. (1) לפי הרב משולם ראטה, מה הם שלושת הניסים שאירעו בעקבות הקמת מדינת ישראל?
- (2) לפי הרב משולם ראטה, מדוע היה ראוי לקבוע את יום העצמאות דווקא ביום שבו הכריזו על הקמת מדינת ישראל? (9 נקודות)

12. הלכות חול המועד

- א. "אסור למכור בחנות בחול המועד כי אין בזה 'דבר האבד' אלא 'מניעת רווח' " (הרב מרדכי אליהו, "מאמר מרדכי"). הסבירו את ההבדל בין "דבר האבד" ובין "מניעת רווח", וכתבו דוגמה ל"דבר האבד" שמותר למכור בחנות בחול המועד. (5 נקודות)
- ב. האם מותר בחול המועד פסח לקנות בשר ליום העצמאות? הבחינו בין שני מקרים. (5 נקודות)
- ג. כתבו שלושה מצבים שבהם מותר לכתוב בחול המועד. (4 נקודות)

בית, חינוך ומשפחה13. קידושין ונישואין

- א. (1) אדם המקדש אישה בלי לראותה לפני כן עלול לעבור על מצוות עשה. כתבו מהי מצוות עשה זו, והסבירו כיצד הוא עלול לעבור על מצווה זו.
- (2) חכמים קבעו כי אדם שמקדש אישה בלא שידוכין ייענש בעונש חמור. מהו עונשו של אדם זה, ומדוע החמירו חכמים בעניין זה? (8 נקודות)
- ב. (1) "האישה נקנית" (קידושין, פרק א', משנה א') – למילה "נקנית" יכולות להיות שתי משמעויות. מהי המשמעות הנכונה בנוגע לקניין בקידושין? (2) מה הם "קידושי שחוק", ומה האישה צריכה לעשות כדי להימנע מן התסבוכת הכרוכה בקידושי שחוק? (6 נקודות)

14. קרבה בין האיש לאישה

- א. כתבו שתי מטרות של מצוות עונה. (6 נקודות)
- ב. (1) הסבירו מהי "נידה" ומהי "זבה". (2) הסבירו מהי "חומרא דרבי זירא". (8 נקודות)

בחרו בפרק שני או בפרק שלישי, על פי התכנים שלמדתם.

פרק שלישי – "משנה ברורה" (70 נקודות)

אם בחרתם בפרק זה, ענו על חמש מן השאלות 15–22 (לכל שאלה – 14 נקודות).

15. הלכות קריאת שמע – סימן נ"ח

- א. (1) ציינו מהו הזמן המוקדם ביותר שרק במקרים מסוימים מותר לכתחילה לקרוא בו קריאת שמע של שחרית, וכתבו דוגמה למקרה כזה.
- (2) מהו הדין אם אדם קרא קריאת שמע בזמן שציינתם בתת-סעיף א(1), אף שלא היה היתר לכתחילה לקרוא בזמן זה? הבחינו בין שני מצבים.
- (9 נקודות)
- ב. אדם שלא התפלל תפילת "ותיקין" ולא קרא קריאת שמע סמוך להנץ החמה – כיצד עליו לנהוג לכתחילה בנוגע לקריאת שמע, ומדוע? (5 נקודות)

16. הלכות תפילה – סימן פ"ט

- א. (1) מהי תחילת זמן תפילת שחרית לכתחילה, ומהו הזמן המוקדם ביותר שבו יוצאים ידי חובת תפילה בדיעבד?
- (2) מהו סוף זמן תפילת שחרית לכתחילה, ועד מתי אפשר להתפלל בדיעבד?
- (7 נקודות)
- ב. (1) מדוע אסור לצאת לדרך לפני תפילת שחרית?
- (2) באיזה מקרה מותר לצאת לדרך לפני תפילת שחרית?
- (4 נקודות)
- ג. באיזה מקרה מותר לאכול ולשתות לפני תפילת שחרית? (3 נקודות)

17. הלכות תפילה – סימן צ'

- א. "ישתדל אדם להתפלל בבית הכנסת עם הציבור" (שולחן ערוך).
- (1) הסבירו את המעלה של תפילה בציבור ואת המעלה של תפילה בבית הכנסת.
- (2) לפי בעל המשנה ברורה, הסבירו מהו עיקר תפילה בציבור, ומהי הטעות הנפוצה בהבנת המושג "תפילה בציבור".
- (9 נקודות)
- ב. (1) אדם שמתפלל תמיד באותו בית כנסת – האם נחשב שקבע מקום לתפילתו? נמקו את תשובתכם.
- (2) אדם שמתפלל בביתו – היכן יקבע מקום לתפילה בתוך ביתו?
- (5 נקודות)

18. הלכות נטילת ידיים – סימן קנ"ט

- א. אדם הכניס את ידיו לתוך קערת מים שמונחת על השיש – לפי אחת הדעות המובאת בשולחן ערוך, "לא עלתה לו נטילה". כתבו שני נימוקים לדעה זו. (5 נקודות)
- ב. (1) אדם הטביל את ידיו במי מעיין שאין בו ארבעים סאה – באיזה תנאי טבילה זו נחשבת לנטילת ידיים? (2) הפוסקים נחלקו אם מותר להטביל ידיים בבריכת שחייה. נמקו אחת מן הדעות במחלוקת זו. (5 נקודות)
- ג. מה מברך אדם המטביל את ידיו? ענו על פי השולחן ערוך ועל פי הרמ"א. (4 נקודות)

19. הלכות דברים הנוהגים בסעודה – סימן קע"ט

- א. אדם גמר את סעודתו, נטל ידיו במים אחרונים, ולפני שבירך ברכת המזון, רצה לחזור ולאכול. (1) מהו הדין במקרה זה, לפי השולחן ערוך? (2) במשנה ברורה מובאת דעה אחרת בנוגע לדין במקרה זה. כתבו מהו הדין על פי דעה זו. (6 נקודות)
- ב. (1) ביריד גבינות יש דוכנים, ובהם מציעים למבקרים ביריד לטעום כל מיני גבינות. אדם המבקר ביריד כזה – האם עליו לברך בכל דוכן על טעימה של גבינה? נמקו את תשובתכם. (2) אדם שמתארח אצל חברו והגישו לו תמרים, והוא בירך עליהם ואכל מהם, ואחר כך הגישו לו גם ענבים – האם עליו לברך ברכה ראשונה על הענבים? נמקו את תשובתכם. (8 נקודות)

20. הלכות ברכת הפירות – סימן ר"ח

- א. (1) איזו ברכה יברך אדם על קציצות של בשר שיש בהן קמח מחמשת מיני דגן? הבחינו בין שני מקרים, ונמקו את הדין בכל אחד מן המקרים. (2) כתבו כיצד ראוי לנהוג לכתחילה לפי השולחן ערוך במקרה זה, והסבירו מדוע ראוי לנהוג כך. (5 נקודות)
- ב. (1) מהי הברכה הראשונה על אורז מבושל, ומדוע? (2) מהי הברכה האחרונה על אורז מבושל, ומדוע? (5 נקודות)
- ג. אדם שאכל ענבים ותפוחים – כיצד עליו לנהוג בנוגע לברכה אחרונה? נמקו את תשובתכם. (4 נקודות)

21. הלכות שבת

- א. אדם יוצא בשבת מרשות היחיד לרשות הרבים וסוכרייה בפיו.
באיזה מקרה הוא חייב, ובאיזה מקרה הוא פטור? נמקו את תשובתכם. (5 נקודות)
- ב. לפניכם תיאור של שלוש פעולות (1)–(3).
בנוגע לכל אחת מן הפעולות, ציינו אם היא מותרת א או אסורה בשבת מדרבנן. נמקו את תשובתכם.
- (1) כיבוי אור באמצעות המרפק
 - (2) תלישה של צמח שגדל בעציץ שאינו נקוב
 - (3) מעיכת בננה בידית של מזלג
- (9 נקודות)

22. הלכות שבת

- א. (1) מהי "מלאכה שאינה לצורך גופה"?
(2) כתבו דוגמה ל"מלאכה שאינה לצורך גופה", וציינו מהו הדין של אדם העושה מלאכה זו בשבת.
(7 נקודות)
- ב. (1) מהו "פסיק רישא"?
(2) כתבו דוגמה ל"פסיק רישא דניחא ליה" ודוגמה ל"פסיק רישא דלא ניחא ליה".
(7 נקודות)

בהצלחה!